

Савенко Юлія

студентка

Сидорович Олександр

к.і.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

м. Ніжин

ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сьогодні вся система освіти підпорядкована вирішенню найактуальнішої проблеми – підготовки самостійної, ініціативної, відповідальної, мислячої людини, здатної взаємодіяти з іншими у ситуації, що швидко змінюється, реалізувати себе у полікультурному та багатоетнічному середовищі, шанувати загальнолюдські цінності й розуміти виклики часу. Саме гуманітарні дисципліни взагалі та історія зокрема відіграють найважливішу роль у цьому процесі.

Історія як предмет є унікальною, бо впливає на формування системи мислення, надає можливість людині вільно пересуватися в історичному просторі, озброює її знанням історичного досвіду, що в результаті дозволяє правильно оцінювати сучасні політичні й соціальні процеси.

Таким чином, історична освіта покликана готувати молодь до самостійного життя у сповненому суперечностей сучасному світі, створити сприятливі умови для взаєморозуміння між людьми, що представляють різні культурні, етнічні й релігійні традиції, допомогти людині усвідомити себе не лише представником певної країни і регіону, але й громадянином Європи та світу.

Новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти в Україні ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів.

Одним з провідних принципів сучасної історичної освіти є компетентнісний підхід, суть якого полягає у тому, що проміжним та кінцевим результатами навчання визнається формування певних здібностей особистості (компетентностей), які знаходять прояв у комплексі умінь, заснованих на знаннях, ціннісних орієнтирах та досвіді діяльності. Навчально-виховний процес спрямовується на досягнення результатів, якими є ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності.

До предметних компетентностей з історії в методичній літературі відносять:

- хронологічну,
- просторову,
- інформаційну,
- мовленнєву,
- логічну,
- аксіологічну.

Об'єднує всі компетентності те, що вони є структуровані набори знань, умінь, навичок ставлень, які учень набуває в процесі навчання й які дають можливість визначати проблеми, характерні для предмету історія.

Міжнародна науково-практична конференція «Виклики соціально-орієнтованої економіки в євроінтеграційних умовах»

Серед предметних компетентностей особливого значення набуває аксіологічна компетентність учнів, що базується на ціннісних орієнтаціях та переконаннях. Аксіологія (грец. - цінність і - вчення) – філософська теорія цінностей, що з'ясовує якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби, інтереси, запити і бажання людей [2]. Аксіологічна компетентність перебуває в полі зору багатьох учених.

В контексті особистісно орієнтованого навчання аксіологічну компетентність досліджував К. Баханов [4, 5]. Проблему цінностей, як складової аксіологічної компетентності, вивчали Ю. Малієнко, О. Поме-тун, Г. Фрейман [1,3, 7]. За К. Бахановим, аксіологічна компетентність – це вміння давати моральну оцінку людей у певній історичній ситуації [4].

Г. Фрейман виділяє наступні складові змісту аксіологічної компетентності, під якими розуміється опанування учнями наступних знань, умінь, ставлень та цінностей:

- порівнювати, пояснювати, узагальнювати, критично оцінювати факти та діяльність людей, опираючись на здобуті знання, власну систему цінностей, з позиції загальнолюдських й національних цінностей;
- виявляти протиріччя в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрямки історичного розвитку;
- оцінювати різні версії й думки про минулі історичні події, визначаючи, що деякі джерела можуть бути необ'єктивними [7].

На думку О. Пометун, під аксіологічною компетентністю слід розуміти вміння формулювати версії та оцінки історичного руху й розвитку [1].

Уміння критично оцінювати події, факти, риси або характеристики, а також інформацію, ідеї, теорії, щоб визначати їхню важливість, корисність, цінність, значення, допомагає приймати розумні, правильні й справедливі рішення. Проблема цінностей пов'язана безпосередньо з проблемами моралі й торкається питань ціни людського життя, ціни суспільного прогресу.

Щоб виховати учнів на загальнолюдських, національних, морально-етичних цінностях, вкрай необхідно під час вивчення історії дати їм змогу простежити процес пошуку людством сенсу життя, дізнатися про страждання та радощі простої людини, про появу культурних здобутків, про зміну духовних цінностей тощо. У процесі оцінювання (напрацювання оцінки) учень формує судження стосовно того, що або хто оцінюється. Формулювання оцінного судження – один з найбільш складних рівнів мислення, що базується на розумінні, аналізі, синтезі.

Можна погодитися з тим, що формування аксіологічної компетентності має відбуватися незалежно від способів організації навчально-пізнавальної діяльності, позиції самого вчителя, засобів навчання. Але при цьому не слід забувати, що вчитель має виконувати функції «транслятора» інформації, управлінця, організатора, консультанта.

Напря́м 3

«Досвід застосування та перспективи впровадження інновацій у вищій школі»

Метою вчителя має бути допомогти учням з'ясувати, яким бачила світ і що відчувала людина (конкретної епохи, певної національності, віро сповідання, статі, соціальної групи, менталітету) і чому погляди учня (або групи учнів) збігаються чи відрізняються від поглядів людини минулого.

Таким чином, слід використовувати як індивідуальні, так і групові форми навчальної діяльності (робота в парах, робота в групах).

Доцільне використання як традиційних засобів навчання (підручники, навчальні посібники, документи), так і сучасних (комп'ютерна техніка, медіа-засоби). Робота учнів на уроках передбачає виконання завдань, які формулюються, як «дайте власну оцінку», «висловіть своє ставлення, думку», «поясніть, як розумієте», «запропонуйте коментар до події, факту, явища», «поясніть, що тут є найціннішим і найважливішим саме для вас», «запропонуйте свій варіант розвитку подій» тощо.

Оцінне судження ґрунтується на чітких внутрішніх (наприклад, залежних від логіки розвитку подій, явищ) або зовнішніх (наприклад, які залежать від мети оцінювання) критеріях. Критерії оцінювання можуть визначатися учнями або пропонуються їм учителем. Якщо критерії не визначено, то до початку оцінювання їх необхідно створити.

Оцінити – це означає порівнювати за критеріями, тобто дати відповідь на запитання: «Чи відповідає?», «Наскільки відповідає: повністю, частково, певною мірою?» На основі чітких критеріїв учні визначають власне ставлення, власну позицію щодо об'єкта оцінювання (позитивний або негативний, значимий або не значимий) та потім пояснити, обґрунтувати власну точку зору, відстоювати її.

Пропоную фрагмент уроку історії, який сприяє формуванню аксіологічної компетентності учнів старшої школи.

Тема: «Україна в період загострення кризи радянської системи (сер. 60-х – на поч. 80-х рр.)» (Історія України. 11 клас)

Урок: «Здобутки та проблеми розвитку соціальної сфери».

Ключове запитання: «Чи дійсно в радянській Україні в життя втілювалося гасло: «Все в ім'я людини, все задля добра людини»? (Яким був рівень розвитку соціальної сфери в сер. 60-х – на поч. 80-х рр.?)

Метод «Займи позицію» дає змогу порівняти різні, навіть діаметрально протилежні, точки зору щодо рівня розвитку соціальної сфери в УРСР в сер. 60-х - на поч. 80-х рр. В різних куточках класу на столах розмістити таблички зі словами «За», «Проти», «Складне питання». Учні мають визначити свою позицію та обрати своє місце біля одного з столів. У групах, які створюються біля кожної таблички, учні обговорюють свою позицію, аргументи та факти, якими вони керувалися.

Потім кожна група по черзі представляє своє обґрунтування класу. Наприклад, група з позицією «За» наводить такі аргументи: підвищення добробуту населення в роки «золотої п'ятирічки», заробітна платня адаптована до стабільних цін, державні дотації на товари широкого вжитку, зростання масштабів будівництва соціальної інфраструктури, безкоштовна освіта та медицина тощо.

Міжнародна науково-практична конференція «Виклики соціально-орієнтованої економіки в євроінтеграційних умовах»

Група з позицією «Проти» аргументує такими прикладами, як: хронічний дефіцит та зростання черг, відставання розвитку галузей групи «Б», низька якість обслуговування, продовольча проблема, неможливість вільного виїзду за кордон тощо. Учні, що обрали табличку «Складне питання» не можуть дати однозначної відповіді, наприклад, через те, що вважають це питання спірним.

Після вислуховування різних точок зору вчитель пропонує подумати, чи не змінилася позиція учнів щодо обраної таблички та чи не вважають вони за потрібне перейти до іншої. Якщо позиція змінилася, треба обґрунтувати причини свого переходу. Вчитель разом з учнями підводить підсумки обговорення та робиться висновок. Можливий варіант висновку: гасло, далеко не відповідало реаліям життя, хоча не можна стверджувати, що для людей нічого не робилося.

Подібні технології навчання безумовно потрібно використовувати, але необхідно готувати учнів до цього. Має бути системність в роботі вчителя, обґрунтований вибір методів і прийомів навчання, що дають змогу забезпечити завдання уроку, чіткий регламент діяльності учнів і вчителя, створення сприятливої психологічної атмосфери на уроці.

Всі ці умови вимагають додаткових зусиль (бажання, часу, творчого підходу) і тоді можна очікувати пізнавальний та розвивальний ефект. Зрозуміло, що психологічне навантаження на учителя й учнів посилюється, але головне – це результат, а саме: розвиток компетентності учня. Навчати мислити можна й бажано, але це не так просто, і потрібно зробити все можливе, щоб цього досягти.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. - К.: Генеза, 2006. — 328 с.
2. Пазенок В. С. Філософія: навчальний посібник. – К.: Академвидав. 2008. - 280 с.
3. Пометун О. І., Пилипчатіна Л. М., Сущенко І. М., Баранова І. О. Основи критичного мислення. Навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан. 2010. – 215с.
4. Баханов К. О. Професійний довідник вчителя історії. – Х.: Вид. група «Основа». 2012. – 239 с.
5. Баханов К. О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище // Історія та правознавство. – 2008. - № 33. - с. 4 – 10.
6. Федчиняк А. О. Структура аксіологічної компетентності в шкільній історичній освіті. //Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. - №1. – с. 191 – 197.
7. Фрейман Г. Формування аксіологічної компетентності на уроках історії України в 11 класі //Історія в школах України. – 2007. - №6. - с. 13 – 14
8. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // <http://ruoord.kharkivosvita.net.ua/12/ds.ppt>